

A Baldamus fürjéről.

(Coturnix baldami CHR. L. BREHM.)

Dr. MADARÁSZ GYULÁ-tól.

(I. Tábla.)

Az ornithologiai irodalom ezen névvel nagyon keveset foglalkozik; de nem azért, mintha az valami nagy ritkaságra vonatkoznék, hanem azért, mivel az alatta rejlő alakot nem szokták a közönséges fürj: *Coturnix coturnix*-től mint fajt megkülönböztetni. Már pedig legyen ez az alak faj vagy alfaj — a tipikus alaktól tényleg is lényegesen különbözik — ezért önálló névre tarthat számot. Az Afrika madárvilágának tanulmányozásával foglalkozók rendszeren a közönséges fürj nevével illetik ezt a formát; habár nem kerüli ki figyelmüket, hogy eltérő, «sötétebb», színezete által különbözik a közönséges fürjtől.

Mint önálló fajt legelőször BREHM CHR. L. «Der Vollständige Vogelfang» című, 1855-ben megjelent munkájában írta le Olaszországból eredő példányokról. És noha BREHM a nevezett munkájában fajtát hiven jellemezte, az mindaddig figyelmen kívül maradt, míg végre a British Museum nagy catalogusába: (Catalogue of the Birds in the British Museum vol. XXII p. 234. 1893) «a *Coturnix coturnix* (Linn)» szinonimái közé került. De ez az irányadó mű azért mégis foglalkozik ezen alakkal — habár csak subspecies formájában is — *Coturnix capensis* néven.

Mikor keletkezett a *Coturnix capensis* elnevezés? Legelőször GRAY-nál 1870-ben a «Hand-List of Genera and species of Birds»* című munkájában találkozunk vele, ki e nevet leírás nélkül a felsorolásban adja, még pedig a *Coturnix communis*, Bonnat. szinonimjai között. A név mellett, mint auctor LICHTENSTEIN szerepel; de nincs oda téve, hogy a leírás hol közöltetett? Tudtommal LICHTENSTEIN egyik munkájában sem említi ezen nevet s így valami leírás sohasem látott napvilágot. De föltéve, hogy a *Coturnix capensis* leírása a 70-es évek körül mégis

* Part. II. p. 268.

Die «Baldamus-Wachtel».

(Coturnix baldami CHR. L. BREHM.)

Von Dr. Julius v. Madarász.

(Tafel I.)

Die ornithologische Literatur beschäftigt sich mit diesem Namen sehr wenig, nicht deswegen, als ob er sich auf eine bedeutende Rarität beziehen würde, sondern deshalb, weil man die darunter gemeinte Form nicht als eine selbständige, sonach von der gemeinen Wachtel — *Coturnix coturnix* — verschiedene Species zu betrachten pflegt. Und doch — sei die Form eine Species oder Subspecies — ist sie von der typischen Form in der That und wesentlich verschieden, und kann sie daher einen selbständigen Namen beanspruchen. Die mit der Vogelwelt Afrikas sich befassenden Ornithologen bezeichnen diese Form meist mit dem Namen der gemeinen Wachtel, obwohl es ihnen nicht entgeht, daß selbe mit ihrer «dunkleren» Färbung von der gemeinen Wachtel abweicht.

Sie wurde als selbständige Art zuerst von Chr. L. B r e h m, im Werke: «Der vollständige Vogelfang» (1855), nach aus Italien stammenden Exemplaren beschrieben. — Und obgleich B r e h m diese Art, in seinem bereits erwähnten Werke, treffend charakterisirte, blieb sie dennoch so lange unbeachtet, bis sie endlich im Jahre 1893 unter die Synonyme von «*Coturnix coturnix* (Linn)», in den großen Katalog vom British Museum (Catalogue of the Birds in the British Museum Vol. XXII. p. 234) eingereiht wurde. Und ebenso wird diese Form in diesem maßgebenden Werke, wenn auch nur als eine Subspecies, unter dem Namen *Coturnix capensis* aufgeführt.

Wann mag die Benennung: *Coturnix capensis*, entstanden sein? Wir treffen sie zuerst im J. 1870, bei Gray in seiner «Hand-List of Genera and Species of Birds»* an, wo dieser Name ohne Beschreibung unter den Synonymen von *Coturnix communis*, Bonnat. aufgezählt wird. Als Autor dazu wird — ohne weitere Angabe der Stelle, wo die Diagnose mitgetheilt wurde, — L i c h t e n s t e i n bezeichnet. L i c h t e n s t e i n erwähnt diesen Namen — meines Wissens — in keiner seiner Publicationen, folglich ist auch irgend eine Beschreibung nie veröffentlicht worden. Vorausgesetzt aber, daß die Diagnose der *Coturnix capensis* in den 70-er Jahren

* Part. II. p. 268.

megjelent volna, az elnevezés ekkor sem állhatna meg, mivel ebben az esetben kizárólag BREHMET illeti meg a prioritás, ki a fajt jóval előbb — már 1855-ben — irta le.

Egy BREHM-féle példányt birunk, melyet 1860 május hó 20-án gyűjtött Madridban. Ezt a másod-típust rajzolta le a mellékelt I-ső táblán KEULEMANS művészi keze. Még BREHM eredeti, sajátkezűleg irt czédulája is megmaradt; hű másolatát itt mutatjuk be :

Coturnix Baldami
♂ ad. vet. 20. 5. 60. Madrid.

BREHM másod-typusa Gróf Lázár Kálmán ismert magyar ornithologus és író hagyatéka révén került a Magyar Nemzeti Muzeumba. A gróf BREHM-mel bensőbb barátságban élvén, más típusaihoz is hozzá jutott.

A Baldamus fürjnek synonymikáját — a British Catalogus ellenében — az irodalomból a következőképen vélem összegezhetni :

doch erschienen sein sollte, fällt doch die Priorität ausschließlich Ch. L. Brehm zu, da er diese Art viel früher — schon im Jahre 1855 — beschrieb.

Wir besitzen ein von Brehm stammendes Exemplar, welches er am 20. Mai 1860 in Madrid sammelte. Diesen zweiten Typus stellt die Meisterhand von Keulemans auf der I-ten colorirten Tafel dar. Außerdem ist auch das Original, der von Brehm eigenhändig geschriebenen Zettel noch vorhanden, dessen Facsimile hier folgt :

Ch. L. Brehm's zweite Type ist mit dem Nachlasse des Grafen Kolomon Lázár — bekannter ungarischer Ornithologe und Schriftsteller — in den Besitz des ungarischen National-Museums gekommen. Der Graf, da ihm eine innigere Freundschaft an Brehm band, dürfte auch zu anderen Typen gelangt sein.

Die Synonymik der Baldamus-Wachtel kann ich dem British-Katalog gegenüber, aus der Literatur in Folgendem zusammenstellen.

Coturnix baldami.

Chr. L. Brehm, Der Vollständ. Vogelfang. p. 274. (1855.)

Coturnix capensis, Lichts. teste Gray Hand. L. B. II. p. 268. (1870.) — Descript. nulla.

Coturnix vulgaris β. *baldami*, Severz. Turkestan.

Javotnie p. 68. (1873.) — Enumerat. descr. nulla.

Ortygion coturnix β. *baldami*, Severz.

J. f. o. 1875. p. 181. — Enum. descr. nulla.

Coturnix coturnix, Sharpe's ed. Layard's

B. S. Afr. p. 603. (1884.) Partim.

Coturnix coturnix subspec. *capensis*, W. R. Ogilvie-Grant,

Cat. B. B. Mus. Vol. XXII. p. 237 (1893.)

Coturnix communis L. Irby, The Ornith. Str.

of Gibraltar p. 240 (1895.) — Partim.

A lex prioritatis alapján tehát a forma csak C. baldami Ch. L. Brehm (1855) lehet.

Leírása. Egészben véve hasonlít a közönséges fürjhez, csakhogy kisebb, lábai azonban nagyobbak és erősebbek; a vén hím feje pedig — a fejtetőt kivéve — egyszínű rozsdabarna. Jérczéje színzetére nézve teljesen megfelel a közönséges fürj jérczének; de méreteire nézve ugyan

Gemäß der Grundsätze der Lex prioritatis darf es also die Form nur Cot. baldami Ch. L. Brehm (1855) sein.

Beschreibung. Im Ganzen ähnelte sie der gemeinen Wachtel, nur ist sie kleiner, jedoch mit stärkeren und dickeren Füßen; der Kopf des alten Männchens ist — den Scheitel ausgenommen — einfarbig rostroth. Das Weibchen entspricht, der Färbung nach, vollkommen jener der gemeinen

azon arány áll fenn köztök, mint a két faj him-
jei között.

Földrajzi elterjedését a britisch Catalogus a következőképen adja: «Dél-Afrika, délre a déli szélesség 15°-tól, Maritius, Madagaskar, Comoro-, Cap-Verdi-, Canari-, Madeira- és Azoviszigetek» s hozzáteszem még, hogy a Középtenger környező tartományok; sőt Magyarország is.

Habár irodalmunk nem említi, nálunk mégsem tartozik a ritkaságok közé; sőt mondhatnám közönségesebb madarunk. A vadászok régóta megkülönböztetik a közönséges fajtól s *czigány fürj*-nek nevezik.

A *baldamus fürj* tipikus alakja magyar nemzeti Muzeumunkban több magyar példánnyal van képviselve. BUDA ÁDÁM gyűjteményében látam egy vén himet, mely 1863 július hó 17-én Alsó-Fehérmegyében Kutyalván lövetett, Császár János gyűjteményében is van egy tipikus vén him példány, mely ugyancsak 1863-ban augusztus 1-én Kelveken lövetett.

Ujabb időben az ország különböző pontjain gyűjtettem fürjeket, mi azt eredményezte, hogy a beküldött példányoknak mintegy 20 % nem a közönséges *Coturnix coturnix* (L.), hanem részint a tipikus *C. baldami*, részint pedig egy közbeneső alak volt, mely minden valószínűség szerint a *C. coturnix* és *C. baldami* keresztezéséből keletkezett. Ezen közbeneső alakokon teljesen felismerhetők a *C. baldami*-nak jellegei; de magukon viselik egyszersmind a *C. coturnix* jellegeit is, a mennyiben arczuk táján egyes fehér tollak, azonkívül a fekete torok-rajznak nyomai is láthatók. Ilyen közbeeső alak néhány példánya a M. N. Muzeum útján a British Muzeum gyűjteményébe is került Erdélyből. (I. C. B. Br. Mus. vol. XXII p. 239.) Ezen közbeneső alak megjelölésére *Coturnix coturnix baldami* nevet ajánlom.

Kelt Budapest, 1896. október 16.

Wachtel; die Dimensionen betreffend finden wir zwischen ihnen das nämliche Verhältnis, wie zwischen den Männchen beider Arten.

Die geographische Verbreitung betreffend ist im British-Kataloge folgendes angegeben: «Süd-Afrika, südlich von 15° südlicher Breite, Mauritius, Madagascar, Comoren, Madeira, Cap-Verdische-, Kanarische- und Azorische-Inseln»; ich kann noch die Länder des Mittelländischen Meeres und überdies auch Ungarn beifügen.

Bei uns gehört sie, obwohl unsere Literatur keine Erwähnung von ihr macht, durchaus nicht zu den Seltenheiten; im Gegentheil, ich könnte sagen, sie ist eine unserer gemeinen Vögel. Die Jäger unterscheiden sie seit längerer Zeit von der gemeinen Wachtel und nennen sie «Zigeuner-Wachtel».

Die typische Form der *Baldamus-Wachtel* finden wir im ungarischen National-Museum in manchen ungarischen Exemplaren repräsentirt. In der Sammlung *Adam v. Buda's* sah ich ein altes Männchen, welches am 17. Juli 1863 beim Dorfe Kutyalva — Comitat Alföld-Fehér — geschossen wurde; auch in der Sammlung *Job. v. Csató's* ist ein altes, typisches Männchen aufgestellt, welches ebenfalls im J. 1863 — am 1. August — in Kelveken erlegt wurde.

In neuerer Zeit ließ ich in verschiedenen Theilen des Landes Wachteln sammeln, wobei es sich herausstellte, daß circa 20% der eingefandten Exemplare nicht zu der gemeinen *Coturnix coturnix* (L.), sondern theils zu der Form *Cot. baldami*, theils zu einer Zwischenform gehört, welche nach aller Wahrscheinlichkeit aus der Kreuzung von *Cot. coturnix* und *Cot. baldami* entstand. An dieser Zwischenform sind die Kennzeichen der *C. baldami* völlig aufzufinden; sie hat aber zugleich auch die Charaktere der *Cot. coturnix* indem an ihrer Backengegend nicht nur einzelne weiße Federn, sondern auch Spuren der schwarzen Kehlszeichnung wahrzunehmen sind. Einige Exemplare von dieser Zwischenform sind aus Siebenbürgen durch das ung. National-Museum auch in die Sammlung des British-Museums gekommen (C. B. Brit. Mus. Vol. XXII. p. 339). Zur Bezeichnung dieser Zwischenform bringe ich die Benennung *Coturnix coturnix baldami* in Vorschlag.

Budapest, am 16. October 1896.

AQUILA.
III.1896.

M.O.K.

TAB. I.

J.G. Keulemans del et lith.

COTURNIX BALDAMI, Chr. L. Brehm.

Mintern Bros imp.